

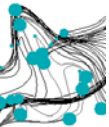

IN DEZE WORKSHOP

- Basiscollege formatief toetsen lerarenopleiding:
<http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/toolkit>
- Theorie formatief toetsen
- Formatief toetsen in de eigen lespraktijk (vragenlijst)
- Strategieën voor het toepassen formatief toetsen in de klas:
 - Leerdoelen en succescriteria
 - Informatie verzamelen (toetsing)
 - Feedback
 - Peer- en zelf-assessment

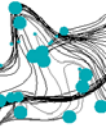
The slide features a network diagram with blue nodes and black lines at the top left. A stylized profile of a person's head and neck is on the left side, with a decorative pattern of black and yellow dots at the bottom left.

LEERDOELEN COLLEGES

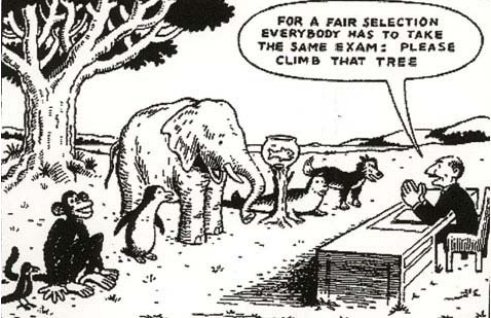
De leraren in opleiding hebben na afloop:

1. Inzicht in de modellen en begrippen rondom formatief toetsen, zoals het cyclisch proces van feed up-feedback-feed forward en de rollen daarbij (docent, leerling, medeleerling)
2. gereflecteerd op hun eigen toepassing van formatief toetsen in de praktijk
3. concrete handvaten voor het vormgeven van eigen lessen(series) waarin formatief toetsen wordt toegepast

LEERDOEL 1: DE THEORIE

Inzicht in de modellen en begrippen rondom formatief toetsen, zoals het cyclisch proces van feed up-feedback-feed forward en de rollen daarbij (docent, leerling, medeleerling)

FORMATIEF TOETSEN

- Doel: docent en leerling informeren over het verloop van het leerproces
 1. Ontwikkeling leerlingen ten opzicht van het voorgaande toetsmoment
 2. Ontwikkeling leerlingen vergelijken met leeftijds- of groepsgenoten
 3. Voortgang individuele leerlingen ten opzichte van te realiseren (tussen)doelen
- Aanpassen van onderwijs aan individuele of groepen leerlingen
- Toetsen geven informatie aan de docent en leerlingen over de mate van leerstof beheersing. Deze informatie kan worden gebruikt om het leerproces bij te sturen (Van der Kleij et al, 2015; Vermeulen & Van der Kleij, 2012): **formatief toetsen**

5

Op #1:
Jongen (10) over toetsen:
volgens mij is de toets
vooral voor de juf, zodat ze
weet wat ze de volgende
keer beter uit moet leggen.

OM
DENKEN

Omdenken Top 10 2013

BELANG FORMATIEF TOETSEN

- Toetsen: Meer dan proefwerken en examens. Het gaat om het verzamelen van formele en informele informatie over het leerproces van leerlingen.
- Verschillende vormen van toetsen nodig om complexiteit van leren op alle niveaus goed in kaart te kunnen brengen.
- Docenten en leerlingen: continu feedback geven en ontvangen om het leren in de school te verbeteren.
- Formatief toetsen kan leiden tot meer motivatie, eigenaarschap en zelfregulatie bij leerlingen (Stobart, 2008; Van der Ploeg & Van Engen, 2017)
- Formatief toetsen kan leiden tot beter onderwijs en betere leerprestaties (Briggs, Ruiz-Primo, Furtak, Shepard, & Yin, 2012; Kingston & Nash, 2011; Ruiz-Primo & Furtak, 2007; Van der Ploeg & Van Engen, 2017; Wiliam, Lee, Harrison, Black, 2004).

UNIVERSITY OF TWENTE. now you know

VERSCHILLENDE VORMEN VAN TOETSEN

Informeel informatie verzamelen over het Leerproces (assessment for learning), bv.:
Vragen in de klas

Formeel informatie verzamelen over het Leerproces (datagebruik of OGW) bv.:
Proefwerken en so's

Van der Kleij, Vermeulen, Schildkamp, Eggen (2015)
Van der Kleij, Vermeulen, Eggen, Veldkamp, (2017)

8

INFORMEEL: ASSESSMENT FOR LEARNING

- Proces van continu zoeken van informatie om op basis hiervan beslissen waar de leerling is in zijn/haar leren, waar de leerling naar toe moet en hoe de leerling hier kan komen (ARG, 2002).
- Dagelijkse lespraktijk: zoeken informatie afkomstig uit gesprekken, demonstraties, presentaties en observaties, hierop reflecteren en reageren zodat er continu geleerd wordt (Klenowski, 2009).

UNIVERSITY OF TWENTE. now you know

FORMEEL: OPBRENGSTGERICHT WERKEN

- Gebruik maken van data, zoals toetsen, om het onderwijs te verbeteren (zie Schildkamp & Kuiper, 2010)
 - Systematisch verzamelen en analyseren
 - van aanwezige data binnen de school
 - en de informatie gebruiken
 - om het onderwijs te verbeteren
- Data: gegevens die systematisch verzameld en georganiseerd zijn en betrekking hebben op het onderwijs (Lai & Schildkamp, 2013).

UNIVERSITY OF TWENTE. now you know

TOETSEN

Op post-its schrijf zo veel mogelijk toetsvormen op (één per post-it).

Plak deze ergens op het continuüm van informeel naar formeel

Informeel *Formeel*

11

INZOOMEN OP PROCES FORMATIEF TOETSEN

- Bij formatief toetsen gaat het dus om het gebruiken van de informatie uit de formele en informele toetsen om het onderwijsleerproces te verbeteren.
- Hierbij onderscheiden we een aantal belangrijke stakeholders en belangrijke stappen

12

Modellen voor formatief toetsen

- Er zijn veel modellen voor formatief toetsen
- Wij bespreken er hier twee
 - 3 vragen en 5 strategieën model van Black & Wiliam (2009) (Wiliam, 2011)
 - Formatieve toetscyclus, met 5 fasen (Gulikers & Baartman, 2017)

13

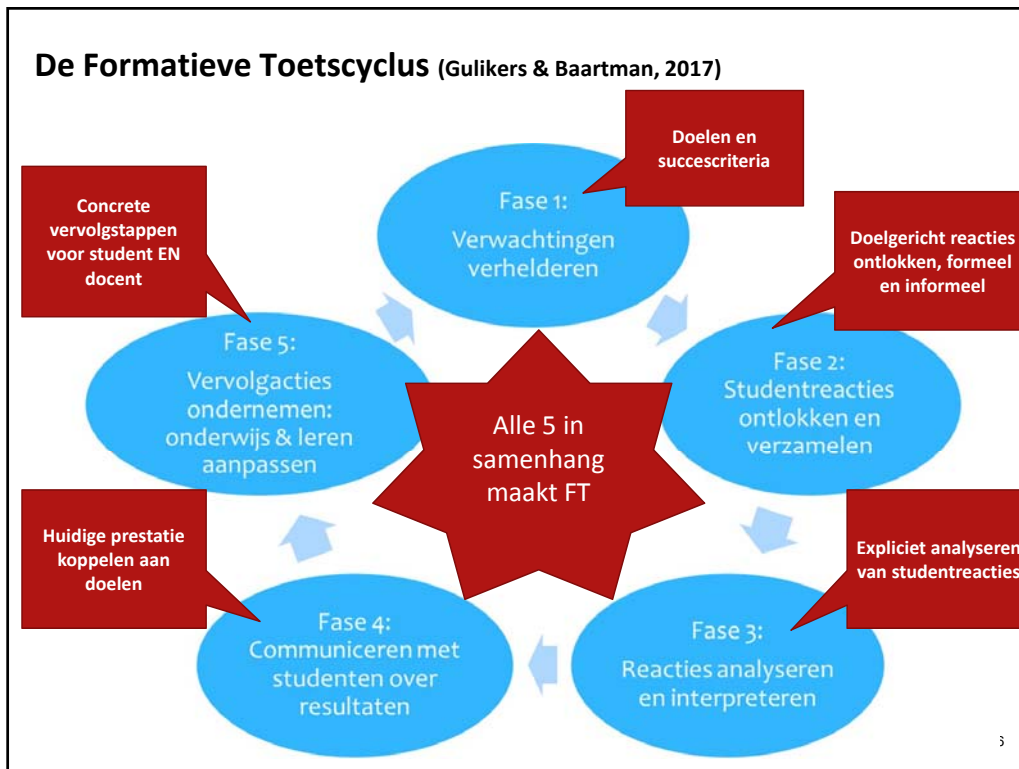
	waar werkt de leerling naar toe? FEEDUP	waar staat de leerling nu? FEEDBACK	hoe komt de leerling naar de gewenste situatie? FEEDFORWARD
docent	Verhelderen van leerdoelen en delen van criteria voor succes	Verzamelen van bewijs over het leren van leerlingen (toetsing)	Terugkoppeling geven gericht op verder leren
medeleerling	Begrijpen en delen van leerdoelen en criteria	Activeren van leerlingen als belangrijke informatiebronnen voor elkaar (peer-assessment)	
leerling	Begrijpen van leerdoelen en criteria	Activeren van leerlingen in het stimuleren van eigenaarschap over het eigen leren (self-assessment)	

Op basis van Black & Wiliam (2008) en Wiliam (2011)

KERN

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar is de leerling nu?	Hoe komt de leerling daar?
Docent	<p>Bewijs verzamelen over het leren van leerlingen en op basis hiervan de dagelijkse lespraktijk aanpassen om tegemoet te komen aan de behoeften van de leerlingen</p>		
Mede-leerling			
Leerling			

Op basis van Black & William (2009) 15

OPDRACHT

Maak groepen van 3/4
Vergelijk de twee modellen met elkaar:

1. Wat zijn de overeenkomsten?
2. Wat zijn de verschillen?
3. Wat zijn nu, kijkend vanuit deze beide modellen, voor jou als docent de kernelementen van formatief toetsen

➤ Deze workshop: Welk model meest geschikt voor je studenten?

UNIVERSITY OF TWENTE. 4/14/2015 17

LEERDOEL 2: DE EIGEN LESPRAKTIJK

Gereflecteerd op hun eigen toepassing van formatief toetsen in de praktijk

UNIVERSITY OF TWENTE.

FORMATIEF TOETSEN IN DE EIGEN LESPRAKTIJK

- Maak de vragenlijst (15 minuten)
- Deze is gebaseerd op Wiliam (2011)
- Maak een overzicht van je sterke punten en verbeterpunten

➤ Vragenlijst is voor docenten, maar vul deze eens in als lerarenopleider

UNIVERSITY OF TWENTE.

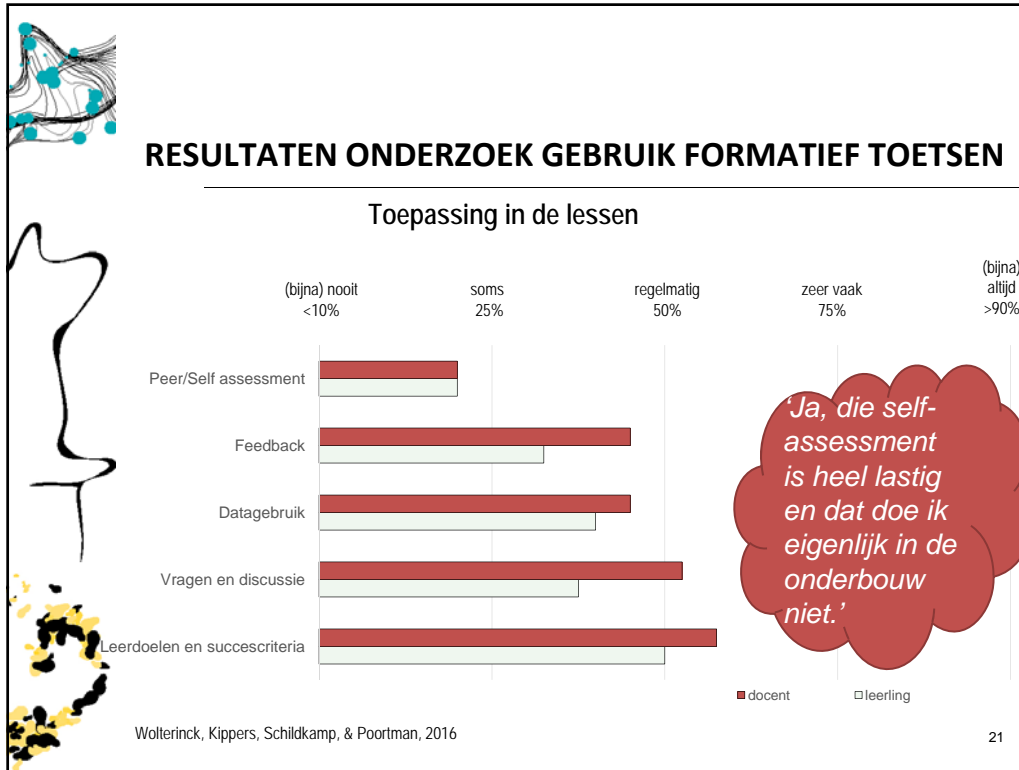
TOEPASSING FORMATIEF TOETSEN

- Ik maak minimaal in de helft van de lessen gebruik van:
 - Datagebruik?
 - Leerdoelen en succescriteria: waar of niet waar?
 - Informatie verzamelen: waar of niet waar?
 - Feedback: waar of niet waar?
 - Peer en self-assessment: waar of niet waar?

UNIVERSITY OF TWENTE. how you know

20

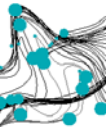

LEERDOEL 3

Concrete handvaten voor het vormgeven van eigen lessen(series) waarin formatief toetsen wordt toegepast

© BRIGHTSIDE

UNIVERSITY OF TWENTE.

OP BASIS VAN DE VERBETERPUNTEN

- Aan de slag met de verschillende strategieën
- Ik kan een aantal voorbeelden laten zien. Welke?
 - Leerdoelen en succescriteria
 - Informatie verzamelen
 - Feedback
 - Peer en self-assessment

UNIVERSITY OF TWENTE. 4/14/2015 23

(1) LEERDOELEN EN SUCCESCRIPTERIA (FEEDUP)

- “Starting with the end in mind” (Covey, 1989)
- Leerdoelen: wat we willen dat leerlingen leren
 - Veel zonder context, want transfer belangrijk
 - Starten met leerdoelen begin les/lessenserie
- Succescriteria: De criteria die we gebruiken om te beoordelen of leeractiviteiten waar leerlingen aan deelnamen succesvol waren.
 - Hierin kun je differentiëren (e.g., meer of minder ondersteuning)
 - [Interview John Hattie: leerdoelen en succescriteria](#)

UNIVERSITY OF TWENTE.

TECHNIEKEN VOOR LEERDOELEN EN SUCCESCRITERIA

- In groepen van drie/vier
- Bedenk hoe je in de les meer aandacht kunt besteden aan leerdoelen en succescriteria

UNIVERSITY OF TWENTE.

TECHNIEKEN VOOR LEERDOELEN EN SUCCESCRITERIA

- Een voorbeeld:
- Laat leerlingen gedeelte van de volgende twee filmpjes bekijken:
 - [Persconferentie Louis van Gaal](#)
 - [Lezing Frans Timmermans](#)
 - [Show Rob Geus](#)
- Laat leerlingen in groepjes bespreken welk filmpje ze beter vonden als het gaat om spreekvaardigheden Engels en waarom. Op basis hiervan kunnen leerlingen vervolgens zelf de succescriteria omschrijven

UNIVERSITY OF TWENTE.

(2) INFORMATIE VERZAMELEN OVER LEREN (FEEDBACK)

- Informatie verzamelen over wat een leerling weet
- Het feit dat je er les over hebt gegeven wil nog niet zeggen dat de leerling het geleerd heeft
- Verschillende vormen van informatie verzamelen, zowel formeel als informeel toetsen: discussies in de klas, vragen stellen, toetsen, mondeling, observaties, huiswerk etc.
 - Een voorbeeld, vragen stellen:
 - Van tevoren vragen bedenken
 - Open vragen en/of gesloten vragen
 - Makkelijke en/of moeilijke vragen
 - Geef leerlingen tijd om na te denken

UNIVERSITY OF TWENTE.

TECHNIEKEN VOOR INFORMATIE VERZAMELEN OVER LEREN

- In groepen van drie/vier
- Bedenk hoe je in de les meer/beter data kunt verzamelen over het leren van leerlingen
- Een voorbeeld:
 - [Lollypop sticks Dylan Wiliam](#)

UNIVERSITY OF TWENTE.

(3) FEEDBACK/TERUGKOPPELING OP LEREN (FEEDFORWARD)

- Het geven van feedback over de voortgang van het leren
- Correctieve feedback: Het corrigeren van misconcepties en strategieën. Bevestigende feedback: het laten weten aan de leerling dat hij/zij op het juiste spoor zit
- Feedback moet:
 - Stimuleren tot nadenken (over prestaties en leren)
 - Informatie bevatten over de huidige situatie
 - Informatie bevatten over de gewenste situatie
 - Informatie bevatten over hoe te verbeteren en naar de gewenste situatie te komen (echter, niet de oplossing geven, leerlingen zelf de tijd en kans geven te verbeteren)

(voor meer informatie over feedback: Hattie & Timperley, 2007 / [animatie](#))

UNIVERSITY OF TWENTE.

TECHNIEKEN VOOR FEEDBACK/TERUGKOPPELING OP LEREN

- In groepen van drie/vier
- Bedenk hoe je in de les beter om kan gaan met feedback
- Een voorbeeld:
 - SLO filmpje 3.10

UNIVERSITY OF TWENTE.

(4) PEER ASSESSMENT (FEEDFORWARD)

- Leerlingen kunnen van elkaar leren
- Peer feedback: elkaars werk van feedback voorzien: niet om te beoordelen, maar om te verbeteren
- Coöperatief, collaboratief leren: individuele verantwoordelijkheid essentieel
 - Iedere leerling moet zijn/haar best doen, anders slaagt de groep niet
 - Het moet duidelijk zijn wat iedere leerling heeft bijgedragen
- Dit zijn vaardigheden waarin leerlingen getraind moeten worden, wat zijn leerdoelen, hoe geef je feedback, hoe stel je vragen etc.

UNIVERSITY OF TWENTE.

(5) SELF-ASSESSMENT (FEEDFORWARD)

- Leerlingen zijn verantwoordelijk voor hun eigen leren
- Belangrijke factoren:
 - Leeractiviteiten koppelen aan persoonlijke doelen (leerdoelen en succes criteria)
 - Het verbinden van het doen van moeite aan succes (feedback)
 - Studenten hun eigen werk laten plannen (metacognitie)

UNIVERSITY OF TWENTE.

TECHNIEKEN VOOR PEER EN SELF-ASSESSMENT

- In groepen van drie/vier
- Bedenk hoe je in de les peer en self-assessment kan toepassen
- Een voorbeeld:
 - [Peer to peer assessment: post-its](#)

UNIVERSITY OF TWENTE.

CONCLUSIE

- Aantal technieken en modellen gezien. Echter, het gaat om de samenhang en de volledige cyclus!
- Belangrijk dat er aandacht is voor rol van docent en leerling
- Continue **cycli** van informatie verzamelen over het leren van leerlingen en het onderwijs hierop aanpassen
- Dit kan leiden tot beter onderwijs, leren en betere leerprestaties, motivatie en/of eigenaarschap (Black & Wiliam, 1998; Van der Kleij et al., 2015; Kennisrotonde, 2017)

UNIVERSITY OF TWENTE.

LEERDOELEN WORKSHOP LERAREN IN OPLEIDING

Reflecteer voor jezelf: Zijn de leerdoelen bereikt?

De deelnemers hebben na afloop:

- inzicht in de modellen en begrippen rondom formatief toetsen, zoals het cyclisch proces van feed up-feedback-feed forward en de rollen daarbij (docent, leerling, medeleerling)
- gereflecteerd op hun eigen toepassing van formatief toetsen in de praktijk
- concrete handvaten voor het vormgeven van eigen lessen(series) waarin formatief toetsen wordt toegepast

UNIVERSITY OF TWENTE.

Nog vragen, opmerkingen en/of feedback?

Deze presentatie is grotendeels gebaseerd op:

- Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability (formerly: Journal of Personnel Evaluation in Education)*, 21(1), 5
- Gulikers, J. & Baartman, L. (2017). Doelgericht professionaliseren. Formatief toetsen met effect ! Wat DOET de docent in de klas ? Eindrapport NRO-PPO overzichtsstudie dossiernummer 405-15-722. <https://www.nro.nl/kb/405-15-722-doelgericht-professionaliseren-formatieve-toetscompetenties-met-effect/>
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Kippers, W. B., Schildkamp, K., & Poortman, C. L. (2016, April). The use of formative assessment by teachers in secondary education in the Netherlands. Artikel gepresenteerd op de AERA conferentie, 10 april, Washington D.C., USA.

UNIVERSITY OF TWENTE.

Nog vragen, opmerkingen en/of feedback?

Deze presentatie is grotendeels gebaseerd op:

- Schildkamp, K., Van der Kleij, F.M., Heitink, M.C., Hoogland, I.L., Kippers, W.B., Dijkstra, A., & Veldkamp, B. (2014). *Voorwaarden voor effectieve formatieve toetsing, een praktische review*. Review Studie uitgevoerd in opdracht van en gesubsidieerd door NRO
- Sluijsmans, D., & Kneyber, R. (2016). Toetsrevolutie
- Van der Kleij, F. M., Vermeulen, J. A., Schildkamp, K., & Eggen, T. J. H. M. (2015). Integrating data-based decision making, assessment for learning and diagnostic testing in formative assessment. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 22, 324–343.
- Wiliam, D. (2011). What is assessment for learning?. *Studies in Educational Evaluation*, 37(1), 3-14.
- Wiliam, D., & Leahy, S. (2015). *Embedding formative assessment. Practical techniques for k-12 classrooms*. West Palm Beach: Learning Sciences International.
- Wolterinck, C.L., Kippers, W.B., Schildkamp, K., & Poortman, C.L. (2016, April). Factors influencing the use of formative assessment in the classroom. Artikel gepresenteerd op de AERA conferentie, 9 april, Washington D.C., USA.

UNIVERSITY OF TWENTE.
Washington D.C., USA.